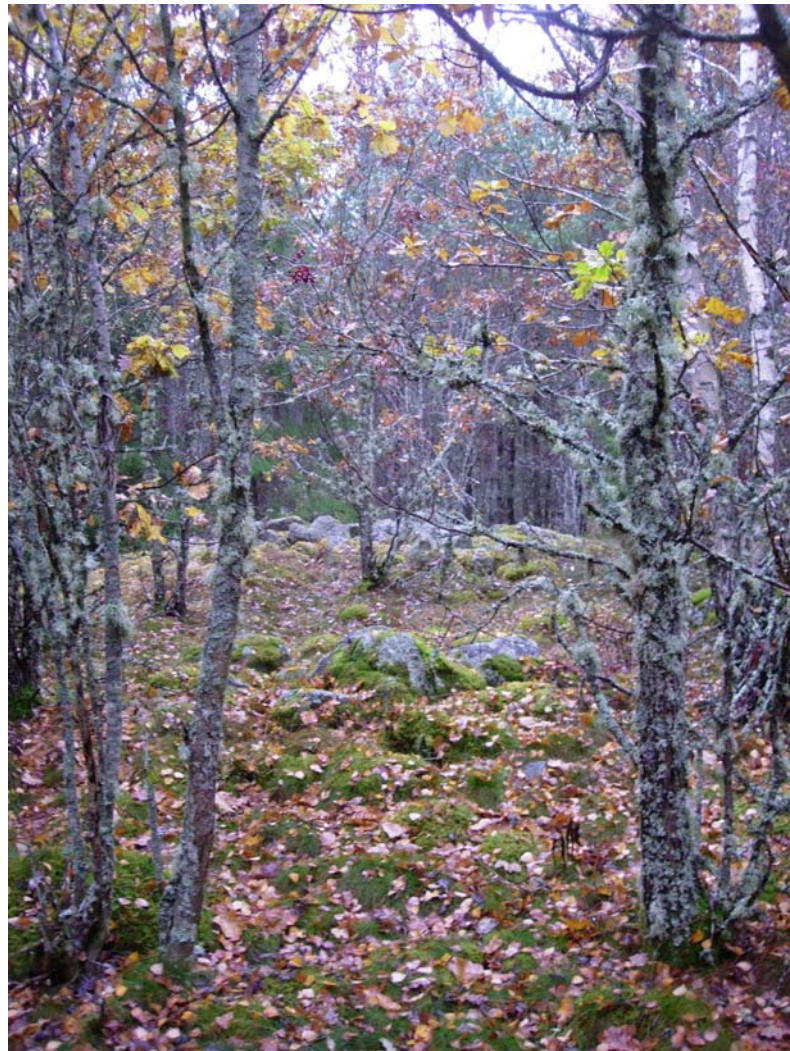

Elledningar i Askeby, Örtomta och Bankekind

RAÄ 87:1, 88:1, 91:1 (Askeby sn), 189:2 (Örtomta sn) m fl
Skravestad, Askeby, Stämna, Banka och Bankekind
Askeby, Örtomta och Bankekind socknar
Linköpings kommun
Östergötlands län

Erika Räf

Elledningar i Askeby, Örtomta och Bankekind

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	6
Områdesbeskrivning och fornlämningsbild.	6
Syfte och metod	7
Åtgärder	9
Referenser	12
Tekniska uppgifter.	13

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

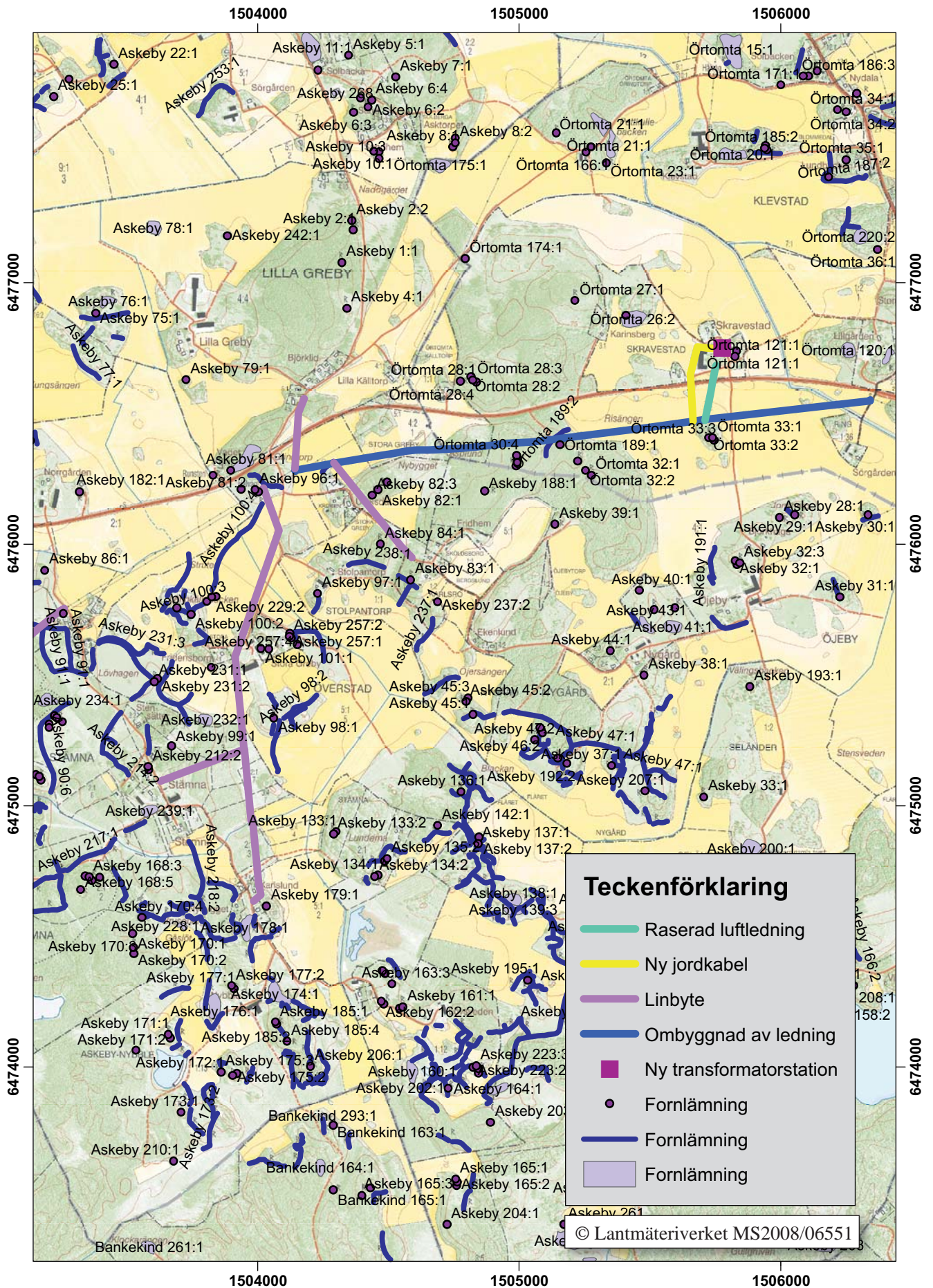
Östergötlands länsmuseum utförde under hösten 2009 och vintern 2010 en arkeologisk förundersökning, i form av antikvarisk kontroll i samband med schaktning för jordkabel och transformatorstationer, ombyggnad av luftledningar samt linjebyte i Skravestad, Askeby, Stämna, Banka och Bankekind, tillhöriga Askeby, Örtomta respektive Bankekinds socknar, Linköpings kommun. I de arkeologiska insatserna ingick också besiktning av ledningssträckningarna samt uppmärkning av fornlämningar.

Förundersökningen omfattade ombyggnaden av en ca 2 300 m lång luftledning i Askeby och en ca 1 300 m lång luftledning i Bankekind, samt linjebyten på luftledningar med en sammanlagd längd av ca 6 600 m. Även schaktning för jordkabel och transformatorstation vid gården Skravestad, samt schaktning för transformatorstation vid gården Banka ingick i det arkeologiska arbetet.

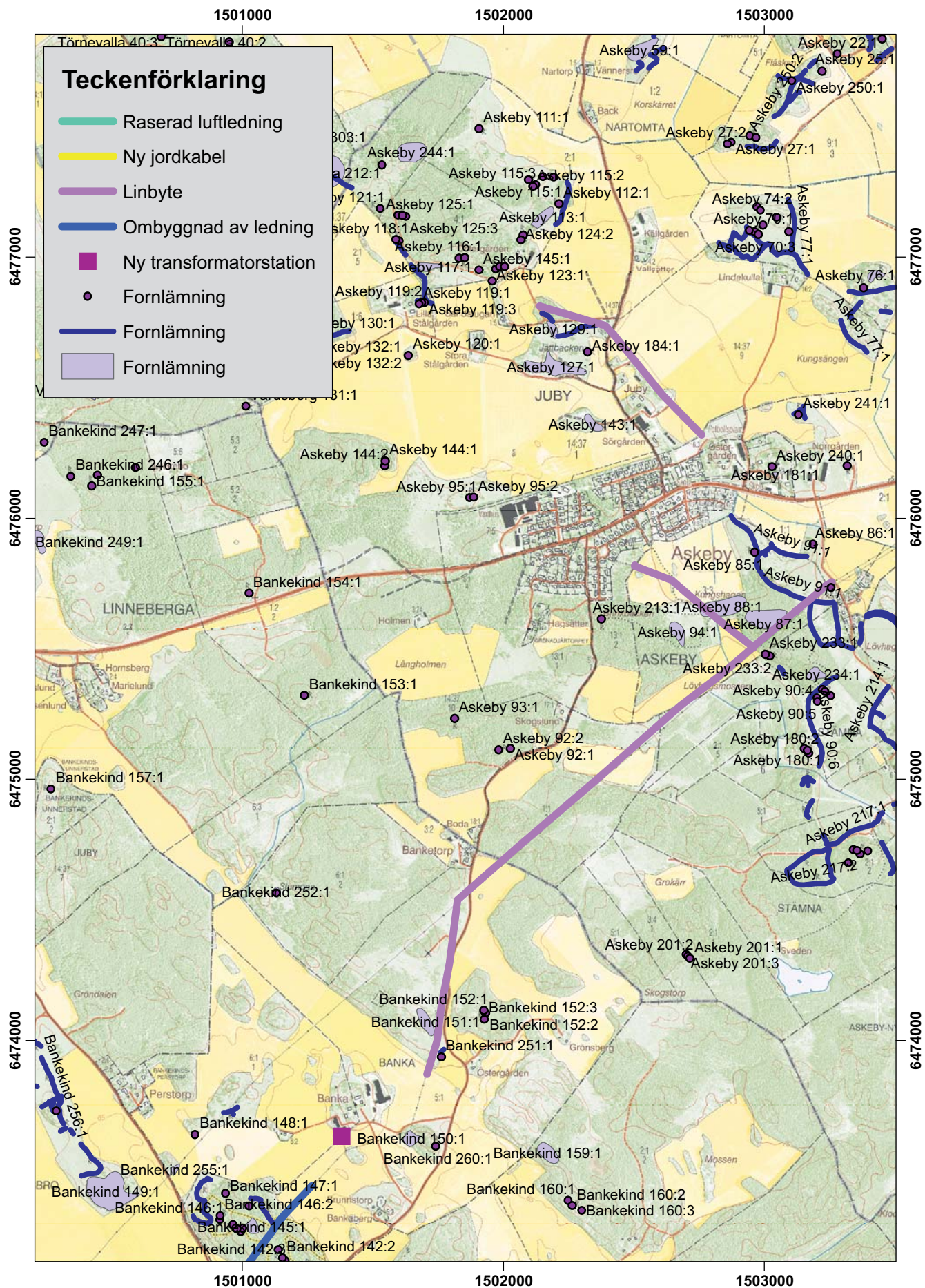
De arkeologiska insatserna bestod främst i att anvisa lämpliga körvägar och arbetsmetoder vid de platser där fornlämningar kunde skadas i samband med ombyggnaden av elledningarna. En schaktningskontroll genomfördes i Svanshals, Bankekind. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

Erika Räf
antikvarie

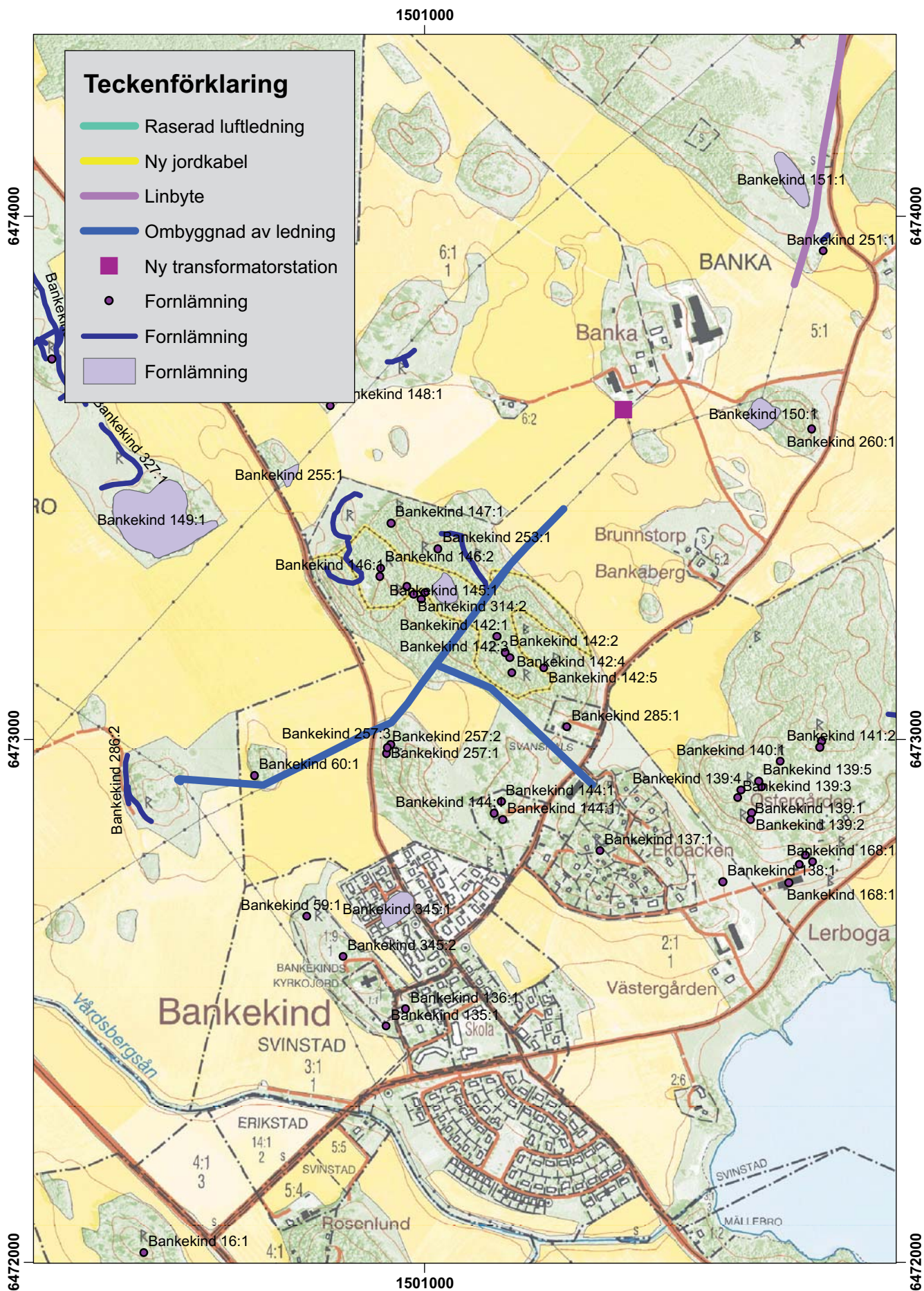

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan (8G 5b, 8G 5a, 8G 4a) med kabelschakt, ledningar som ska byggas om, ledningar där linjebyte sker, plats för nya transformatorstationer samt fornlämningar markerade. Skala 1:20 000.

Figur 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan (8G 5b, 8G 5a, 8G 4a) med kabelschakt, ledningar som ska byggas om, ledningar där linjebyte sker, plats för nya transformatorstationer samt fornlämningar markerade. Skala 1:20 000.

Figur 4. Utdrag ur digitala Fastighetskartan (8G 5b, 8G 5a, 8G 4a) med kabelschakt, ledningar som ska byggas om, ledningar där linjebyte sker, plats för nya transformatorstationer samt fornlämningar markerade. Skala 1:10 000.

Inledning

Under hösten 2009 och vintern 2010 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning, i form av antikvarisk kontroll i samband med ombyggnad av elnät i Skravestad, Askeby, Stämna, Banka och Bankekind, inom socknarna Askeby, Örtomta och Bankekind, Linköpings kommun. I de arkeologiska insatserna ingick också besiktning av ledningssträckningarna samt uppmärkning av fornlämningar.

En ombyggnad av en ca 2 300 m lång luftledning i Askeby, en ca 1 300 m lång luftledning i Bankekind samt linjebyten på luftledningar med en sammanlagd längd av ca 6 600 m ingick i förundersökningen. Även schaktning för jordkabel och transformatorstation vid gården Skravestad, samt schaktning för transformatorstation vid gården Banka omfattades av de arkeologiska insatserna.

Undersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland 2009-09-09. Ombyggnaden av elnätet ombesörjdes av Eltel Networks Infranet AB åt E.ON Elnät AB, som står för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för fältarbetet var antikvarie Erika Räf, som också har skrivit rapporten.

Områdesbeskrivning och fornlämningsbild

Ombyggnaden av elnätet skulle utföras i det småbrutna jordbrukslandskapet öster om Linköping. Trakten är ett av Östergötlands fornlämningstätaste områden. Socknarna Askeby, Örtomta och Bankekind är framför allt rika på lämningar från järnåldern, bl a i form av ensamma gravar, gravfält och stensträngar (raserade stenmurar). De senare är spår av det äldre jordbrukslandskapet.

Bland lämningar från senare tider bör Askeby nunnekloster nämnas. Klosteret tillhörde cisterciensorden och var dotterkloster till Vreta kloster. Det etablerades sannolikt år 1285 och klosterkyrkan stod troligen färdig år 1400. Klosteret raserades efter reformationen (Hellström 2003) och dess lämningar (RAÄ 181, Askeby sn) återfinns idag söder om kyrkan. Under de senaste årtiondena har en del mindre arkeologiska undersökningar genomförts i anslutning till kyrkan och klosterlämningarna (t ex Menander 2003; Feldt 2005).

Den aktuella ombyggnaden av elnätet berörde följande sex områden med fornlämningar och kulturhistoriska lämningar:

1. Vid gården Skravestad i Örtomta socken planerades schaktning för elkabel och transformatorstation. Schaktningen omfattade ca 400 löpmetrar och skulle ske i åkermark, betesmark och ladugårdsbacke. Skravestad består bl a av Örtomta gamla prästgårds mangårdsbyggnad med flygel (RAÄ 121:1-2, Örtomta sn). Husen är registrerade i FMIS som övrig kulturhistorisk lämning.
2. Söder om gården Skravestad skulle en luftledning på sammanlagt ca 2 300 m byggas om. Den gamla luftledningen gick över ett impediment där bl a stensättningar (RAÄ 30:1-3, 33:1-3, 189:1 Örtomta sn) ett röse och en hålväg (RAÄ 30:4, 189:2, Örtomta sn) är belägna. Ombyggnaden riskerade att direkt beröra hålvägen, RAÄ 189:2 som i nordöstlig – sydvästlig riktning korsar luftledningsgatan.

Figur 5. Ledningsgata, söder om Skravestad som skulle byggas om. Mot öster. Foto Erika Räf, ÖLM

Figur 6. Graven RAÄ 189:1 är belägen ca 35 meter sydöst om hålvägen RAÄ 189:2. Mot väster.
Foto Erika Räf, ÖLM

Figur 7. Ledningsgata vid Stämna by mot öster.
Foto Erika Räf, ÖLM

3. Vid Banka, Bankekinds socken skulle linjebyte ske intill ett gravfält (RAÄ 151:1).
4. Söder om Askeby samhälle skulle linjebyte utföras inom gravfältet RAÄ 88:1 och ett område med fossil åkermark (RAÄ 87:1). Även ett stensträngssystem (RAÄ 91:1) kom att beröras.
5. Ett linjebyte längs ledningar intill byarna Överstad och Stämna gick också genom fornlämningsrik mark, med bl a flera stensträngar (t ex 96:3, 98:3, Askeby sn) och gravar (t ex 96:1-2, 98:1-2) i närområdet.
6. I Bankekind skulle en ombyggnad av en luftledning norr om samhället ske i närheten av ett antal gravar eller gravfält (t ex RAÄ 145:1, 142:1) samt ett område där det finns äldre uppgifter om flatmarksgravar (RAÄ 285). En stensträng (253:2) riskerade att direkt beröras av ombyggnaden, då dess sydligaste del korsade luftledningsgatan.

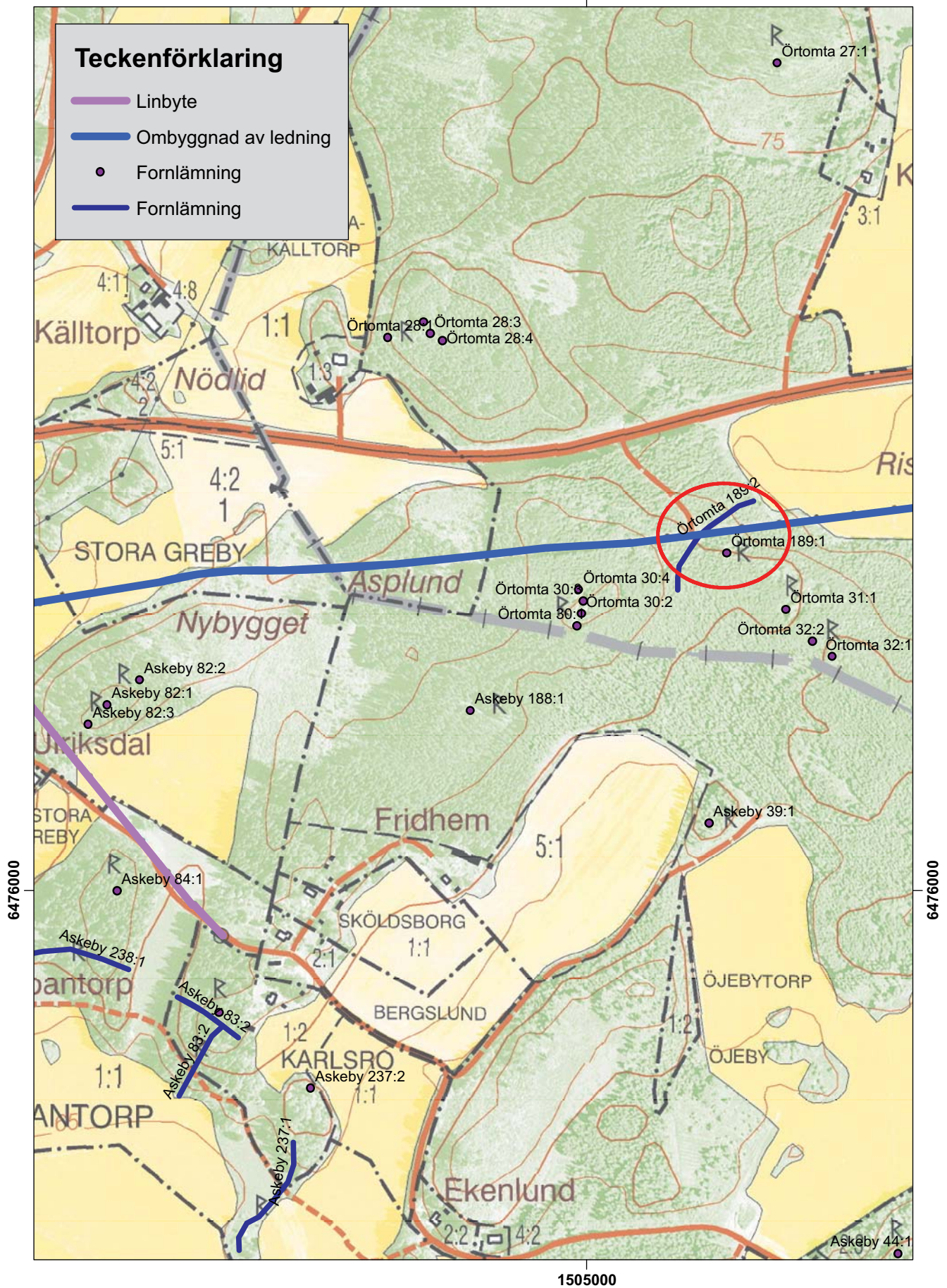
Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var primärt att styra exploateringen så att fast fornlämning skadades så lite som möjligt av det planerade arbetsföretaget.

I samband med markarbeten, t ex vid schaktning för jordkabel utfördes den arkeologiska förundersökningen som en antikvarisk kontroll. Den antikvariska kontrollen hade som huvudsyfte att om möjligt justera kabelsträckan så att inte fornlämningar berördes. Gick inte detta skulle de eventuella fornlämningar som framkom vid schaktningen undersökas, dokumenteras samt om möjligt dateras.

Besiktning samt anvisning av körvägar

Samtliga berörda linjesträckningar besiktigades av undertecknad. Det planerade ombyggnadsarbetet av luftledningar samt linjebytena kom att beröra flera fornlämningar. Ombyggnad av luftledningar innebär rasering av äldre stolpar och schaktning för nya stolpar. De nya stolparerna är dock i regel glesare än de äldre. Normalt kräver arbetet körning och schaktning med grävmaskin. För att inte skada fornlämningar vid ombyggnad och rasering besiktigades undertecknad, tillsammans med ansvarig arbetsledare från Eltel,

Figur 8: Delområde 1 markerat. Vid RAÄ 189:2 (Örtomta sn) gavs anvisningar om lämplig körväg, för att inte skada stensträngen. Skala: 1: 6 000

alla fornlämningar som riskerade att skadas. I samråd med arbetsledaren gavs därefter anvisningar av lämpliga körvägar vid känsliga partier.

Åtgärder

Som framgår av ovan besiktigades samtliga ledningssträckningar/områden som berördes av schaktning, ombyggnad eller linjebyte i fält av undertecknad. Utifrån besiktningen genomfördes ytterligare åtgärder inom följande delområden:

1. Luftledningen som skulle byggas om söder om gården Skravestad, berörde direkt hålvägen, RAÄ 189:2 (se fig. 8). Hålvägen korsar luftledningsgatan i nordöstlig – sydvästlig riktning (se fig. 9). I ledningsgatan är hålvägen delvis fylld med sten från en intilliggande plan, troligen anlagd som virkesupplag. I övrigt är hålvägen bågformig och ca 100 m lång, ca 1-2 meter bred och ca 0,2-0,4 meter djup (FMIS). För att inte skada hålvägen gavs anvisningar om lämplig körväg till grävmaskinisten som skulle utföra arbetet.

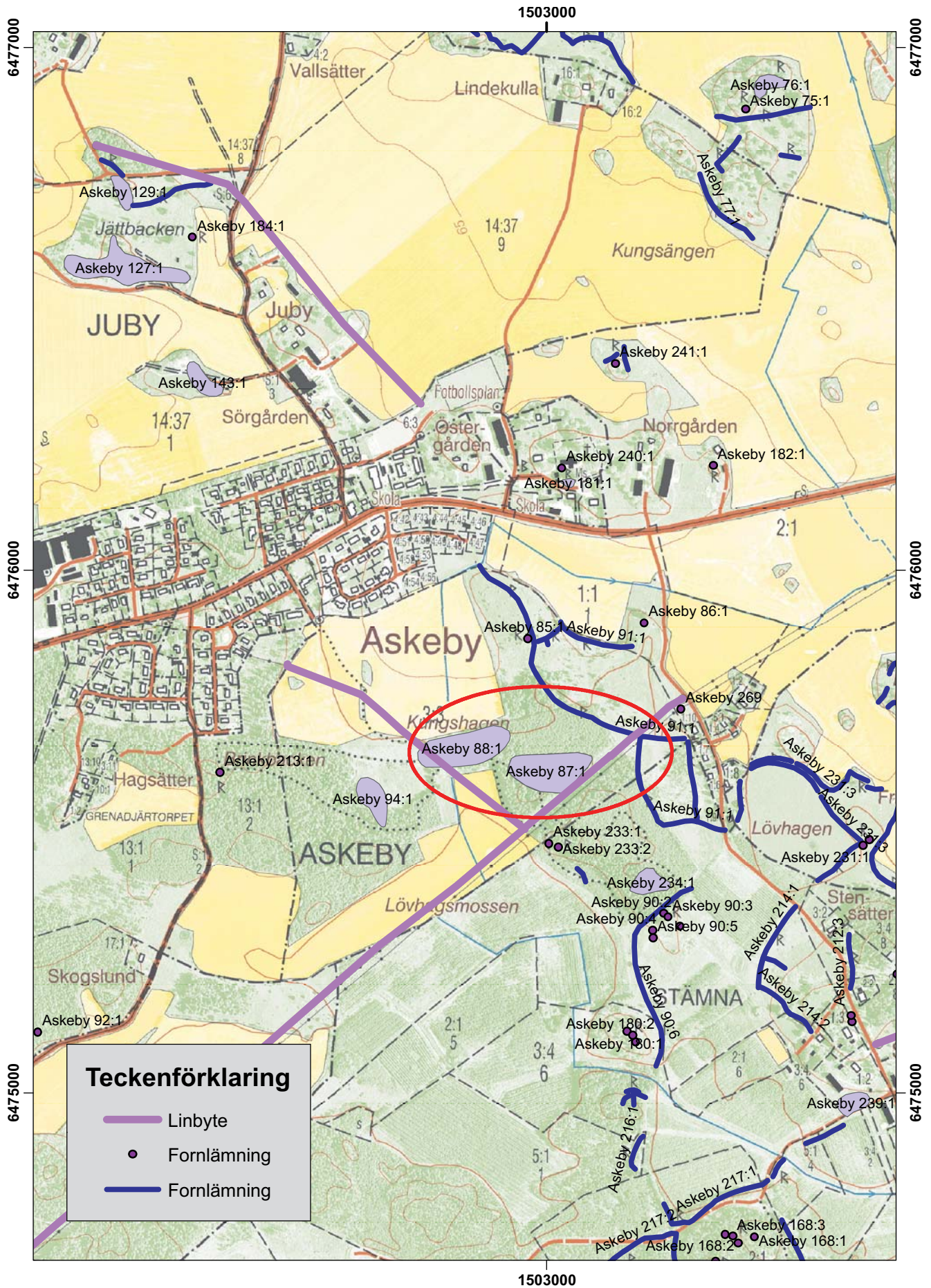

Figur 9. Hålvägen RAÄ 189:2 i ledningsgatan söder om Skravestad. I ledningsgatan är hålvägen delvis fylld med sten från en under 1980-talet anlagd plan. Mot väster. Foto Erika Räf. ÖLM.

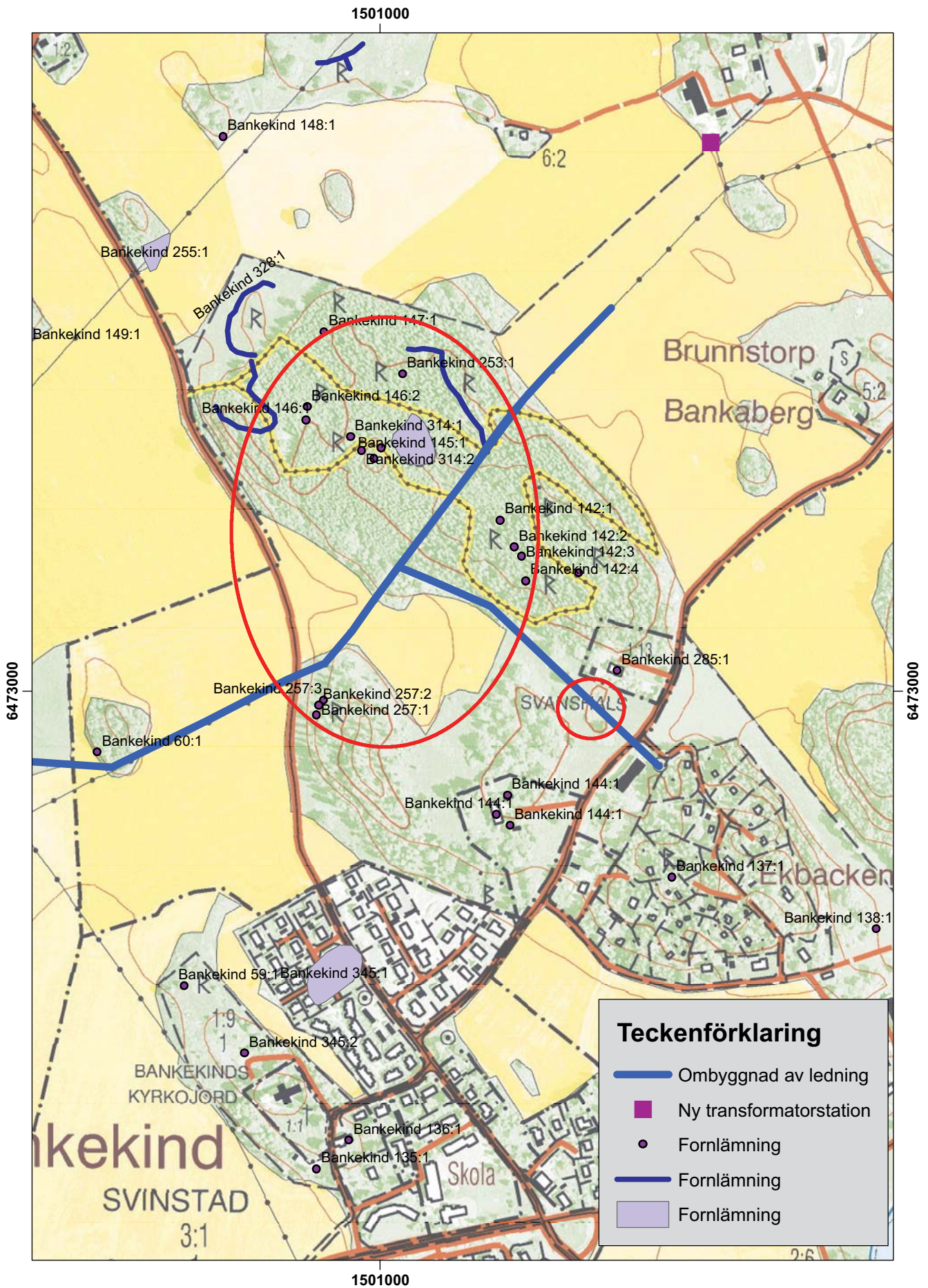
2. Söder om Askeby samhälle skulle linjebyte utföras inom gravfältet RAÄ 88:1 och ett område med fossil åkermark (RAÄ 87:1). Även ett stensträngssystem (RAÄ 91:1) kom att beröras. Anvisningar om lämpliga körvägar gavs, för att inte skada fornlämningarna (se fig. 11).
3. I Bankekind skulle en ombyggnad av en luftledning norr om samhället ske i närheten av ett antal gravar eller gravfält (t ex RAÄ 145:1, 142:1). Enligt FMIS korsade en stensträngs (RAÄ 253:2) sydligaste del luftledningsgatan. Stensträngen riskerade således att direkt beröras av ombyggnaden, Området besiktigades. Stensträngen RAÄ 253:2 kunde inte återfinnas i ledningsgatan. Bedömningen gjordes att inga av fornlämningarna skulle beröras (se fig. 12).
4. Stolpbyten skulle utföras i hagmark, intill en tomtmark med äldre uppgifter om flatmarksgravar (RAÄ 285). Ett av stolpbytena, inklusive grävning för stag, utfördes under antikvarisk kontroll (se fig. 13). Inget av arkeologiskt intresse framkom.

Figur 10. Intill den västra delen av den ombyggda luftledningen, söder om Skravestad ligger det forna torpet Nybygget. En övergiven byggnad står kvar på platsen. Foto Erika Räf, ÖLM.

Figur 11: Delområde 2 markerat. Anvisningar lämpliga körvägar gavs, för att inte skada fornlämningarna. Skala 1:10 000

Figur 12: Delområde 3 och 4 markerade. Intill RAÄ 285 utfördes stolpbyte under antikvarisk kontroll. Skala 1:6 000

Figur 13: Stolbyte intill RAÄ 285. Mot norr. Foto Erika Räf, ÖLM

Referenser

Hellström, S. 2003. *Askeby kyrka och kloster*. Linköping.

Menander, H. 2003. *Tre kyrkor och ett kloster i centrala Östergötland. Nedläggning av åskledare vid Askeby kyrka och kloster, Bankekinds kyrka samt Örtomta kyrka*. Rapport UV Öst 2003:34.

Feldt, A-C. 2005. *Klosterlämningar och boplatsspår*. Arkeologisk förundersökning. Östergötlands länsmuseum. Kulturmiljöavdelningen. Rapport 2005:27

Tekniska uppgifter

Fastigheter	Skravestad, Askeby, Stämna, Banka, Bankekind
Socken	Örtomta, Askeby, Bankekind
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 88:1, 91:1 m fl (Askeby sn); RAÄ 30:1, 189:2 m fl (Örtomta sn); RAÄ 145:1, 252:2 RAÄ 151:1m fl (Bankekind sn)
Ekonomiska kartans blad	8G5a, 8G5b, 8G4a,
Koordinater	X6473872-6476563, Y1501702-1506363
Koordinatsystem	RT-90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	431-14941-09
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsstyrelsens beslut	2009-09-09
ÖLM dnr	400/09
ÖLM projektnr	531017
Uppdragsgivare	Eltel Network Infranet AB
Kostnadsansvarig	E.ON Elnät AB
Projektledare	Erika Räf
Fältarbetstid	2009-10-20 – 2010-03-31
Totalt undersöktes	10 200 löpmeter
Fynd	-
Foto	Enbart digitala
Analys	-
Grafik	Erika Räf
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:24 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde under hösten 2009 och vintern 2010 en arkeologisk förundersökning, i form av antikvarisk kontroll i samband med schaktning för jordkabel och transformatorstationer, ombyggnad av luftledning samt linjebyte i Skravestad, Askeby, Stämna, Banka och Bankekind, tillhöriga Askeby, Örtomta respektive Bankekind socknar, Linköpings kommun. I de arkeologiska insatserna ingick också besiktning av ledningssträckningarna samt uppmärkning av fornlämningar.

Det arkeologiska arbetet bestod främst i att anvisa lämpliga körvägar och arbetsmetoder vid de platser där fornlämningar kunde skadas i samband med ombyggnaden av elledningarna. En schaktningskontroll genomfördes i Svanshals, Bankekind. Inget av arkeologiskt intresse framkom.